

การนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ

กรณีศึกษา อำเภอตะพานหิน สถานีพัฒนาที่ดินพิชิต

The Implementation of the water resource policy in the farmland outside the irrigable area.

A Case study of: Taphanhin district Phichit land development station

อภิศาล ยาแก้ว

Apisarn Yakeaw

6414832010@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำนโยบายการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ ปัญหาและอุปสรรคแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการนำนโยบายการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน อำเภอตะพานหิน สถานีพัฒนาที่ดินพิชิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย 2 วิธี คือ 1.การวิจัยเอกสาร (Documentary research) 2.การวิจัยสนาม (Field research) โดยมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า การนำนโยบายการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการที่ตนรับผิดชอบตามที่ระบุกำหนด ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานคือ การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ มีช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ไม่มีความหลากหลาย การขาดความเข้าใจของผู้เข้าร่วมโครงการ เกี่ยวกับกฎระเบียบหลักเกณฑ์ เงื่อนไขวิธีการ ไม่มีการต่อยอดที่เป็นที่แน่ชัดเพื่อที่จะดึงประสิทธิภาพของบ่อเก็บน้ำให้ได้ประโยชน์สูงสุด แนวทางการปรับปรุงพัฒนา มีการอบรมให้ความรู้กับผู้ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพิ่มการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: นโยบาย; การนำนโยบายไปปฏิบัติ; โครงการการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

Keywords: Policy; Public Policy Implementation; water resource policy in the farmland outside the irrigable area.

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ
กรณีศึกษา อำเภอตะพานหิน สถานีพัฒนาที่ดินพิชิต

**นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

โลกเราประกอบขึ้นด้วยพื้นดินและพื้นน้ำ โดยส่วนที่เป็นพื้นน้ำนั้น มีอยู่ประมาณ 3 ส่วน (75%) และเป็นพื้นดิน 1 ส่วน (25%) น้ำนั้นมีความสำคัญมากกับชีวิตของพืชและสัตว์บนโลกรวมทั้งมนุษย์เราด้วยและน้ำเป็นทรัพยากรที่สามารถเกิดหมุนเวียนได้เรื่อย ๆ ไม่มีวันหมด เพราะเมื่อแสงแดดส่องมาบนพื้นโลก น้ำจากทะเลและมหาสมุทรก็จะระเหยเป็นไอน้ำลอยขึ้นสู่เบื้องบนเนื่องจากไอน้ำและก็ตกลงมาเป็นฝนวนเวียนกัน เรียกว่า วัฏจักรน้ำทำให้มีน้ำเกิดขึ้นบนผิวโลกอยู่เสมอ เนื่องด้วยปริมาณน้ำที่ไหลอยู่ในแหล่งน้ำธรรมชาติ มักจะแปรผันไปตามจำนวนฝนที่ตกตามฤดูกาล คือในช่วงฤดูน้ำหลากน้ำในแม่น้ำอาจจะมีจำนวนมาก แต่กลับกันในฤดูร้อนน้ำจะมีอยู่น้อย โดยส่วนใหญ่จะมีน้ำมาในเวลาที่ฝนตกเท่านั้น การกักเก็บน้ำจึงเป็นส่วนสำคัญในทางการเกษตรเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของพืช

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 149.25 ล้านไร่ ภายใต้อพื้นที่ทำการเกษตรดังกล่าว เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตที่มีระบบชลประทานประมาณ 32.79 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.97 ของพื้นที่ทำการเกษตรในประเทศ ส่วนพื้นที่ที่เหลือ 116.45 ล้านไร่หรือร้อยละ 78.02 เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานแล้วแต่ยังมีการขาดแคลนน้ำ เพื่อที่จะมาใช้ในการทำการเกษตรไม่พอทั้งปี โดยเฉพาะฤดูแล้ง ทั้งนี้ การทำการเกษตรจึงต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยและเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการอุปโภคบริโภค และยังส่งผลทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้ทางกรมพัฒนาที่ดิน ได้มีการจัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีอีกชื่อว่า “โครงการชุดบ่อจิ๋ว” โดยการชุดสระน้ำนั้นมีขนาด 1260 ลูกบาศก์เมตร และทางเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย 2,500 บาท เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำ ฝนทิ้งช่วง ปัญหาภัยแล้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บน้ำให้แก่พี่น้องเกษตรกร (หนังสือคู่มือ โครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน 2565)

คณะรัฐมนตรีเห็นถึงความสำคัญของการจัดสรรน้ำเพื่อที่จะได้ประโยชน์จากน้ำมากที่สุดทางคณะรัฐมนตรีได้รับ และมอบหมายให้ทางกรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา และการดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2562 กรมพัฒนาที่ดินสามารถแก้ไข้ปัญหาและบรรเทาทุกข์ของเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร ประมาณ 514,801 ครัวเรือน รวมเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกว่า 1.0296 ล้านไร่ คิดเป็นปริมาณกักเก็บน้ำรวมโดยประมาณ 524 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งการกำหนดขอบเขตดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานช่วยบรรเทาและแก้ไข้ปัญหาของเกษตรกรในช่วงฝนทิ้งช่วงได้มากขึ้น

การดำเนินงานของโครงการนี้ซึ่งเป็นการดำเนินการขุดสระน้ำขนาด 1260 ลูกบาศก์เมตร ในพื้นที่เกษตรกร โดยการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร การสำรวจพื้นที่ที่ต้องการสระน้ำ พิจารณาความเหมาะสมที่ควรให้เข้าร่วมโครงการ เช่น พื้นที่การใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำ การถือครองที่ดิน เพื่อที่ไปดำเนินการขุดสระน้ำตามการใช้ประโยชน์เพื่อมาทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์และประมง เพื่อให้ทราบถึงผลที่ตามมาของการดำเนินโครงการงานขุดแหล่งน้ำ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในพื้นที่โดยใช้ขอบเขตการดำเนินงานมาในพื้นที่ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เพื่อใช้ประกอบการทำวิจัยเป็นข้อมูลอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินโครงการในระยะต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อเป็นการปรับปรุงองค์การที่จะส่งผลต่อการดำเนินนโยบายนำไปสู่ประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร(Population) คือ บุคลากรสถานีนีพัฒนาที่ดินพิจิตร ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key informant) ที่ใช้วิจัยครั้งนี้ เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีการกำหนดจำนวน 10 คน

ดังนี้

1. ข้าราชการ	2 คน
2. หมอдинอาสา	3 คน
3. ผู้เข้าร่วมโครงการ	5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) โดยผู้ศึกษาต้องการทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่ได้กำหนดไว้แบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะใช้แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูล และมีการบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ โดยที่ขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามทั้งคำถามแบบข้อก้าหนดแน่นอนตายตัว ที่จะสัมภาษณ์ผู้ที่ใช้คำถามที่เป็นคำถามเดียวกัน ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์มาแยกประเด็นแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง ของกลุ่มตัวอย่างผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละราย ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นไปวิเคราะห์ต่อไป
3. นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎี แนวคิด ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความแตกต่างและความคล้ายกันกันของข้อมูลก่อนนำข้อมูลนั้นไป วิเคราะห์
4. นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเปรียบเทียบนำมาวิเคราะห์ข้อมูลรวมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยปัจจัย ที่มีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในนโยบาย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อโครงการแหล่งน้ำนอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร โดยใช้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง การศึกษานโยบายโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต8 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์มาแยกเป็นประเด็นแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความเหมือนของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนที่จะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลโดยใช้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัยและอภิปราย

ผลการวิจัย

จากผลสัมภาษณ์ สรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1. ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดิน พิจิตร อย่างไร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลมีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน ไปปฏิบัติของสถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร ทั้งในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ การดำเนินการสมัครการเข้าร่วม แนะนำ เรื่องคุณสมบัติ ตรวจสอบหลักฐานในการลงทะเบียนขอเข้าร่วมโครงการ และให้ความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น จัดทำการชุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของทางราชการของทางกรมพัฒนาที่ดินและมีหมอดินอาสาที่คอยเป็นคนกลางผู้ ประสานงานระหว่างทางภาครัฐและทางภาคเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการทุกราย เพื่อที่จะมีการติดต่อสื่อสารได้ สะดวกมากขึ้นเพราะทางหมอดินเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ

ประเด็นที่ 2.ท่านคิดว่าการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร ผลที่ได้ จากการเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างไร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทานชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร มีผลตอบรับส่วนใหญ่เป็นด้านดีเพราะทางเกษตรกรได้มีน้ำในการใช้อุปโภคบริโภค ใช้ในสวนข้าง บ้านในไร่นาเพื่อนำน้ำในส่วนนั้นๆมาเพราะปลูกให้เกิดประโยชน์ และบ่อจืดขนาด 1260 ลูกบาศก์เมตรก็ทำให้ช่วย แบ่งเบาภาระในเรื่องน้ำไปได้หลายเดือน และยังสามารถที่จะทำให้เขามีทางเลือกในการทำการเกษตรในที่ดินของ เกษตรกรเพราะมีแหล่งเก็บกักน้ำที่น้ำมากขึ้น จะมีการลงทุนที่ไม่สูงเพราะมีทางรัฐบาลคอยช่วย ทางฝ่ายเกษตรกร ออกค่าสมทบเพียง 2500 บาทก็สามารถได้บ่อมาลงที่ที่ดินได้โดยรอคิวตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดสรร

ประเด็นที่ 3.ท่านคิดว่าการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาที่เจอของนโยบายแหล่งน้ำในที่ดินนอกเขตชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร ที่พบเจออยู่เสมอ คือ การที่เกษตรกรมีการตัดสินใจที่ไม่เด็ดขาดพอจะดำเนินการขุดจริงๆได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ขุดตามที่ได้แสดงเจตจำนงไว้กับกรมพัฒนาที่ดินทำให้การดำเนินงานนั้นล่าช้าตามไปด้วย และการถือครองกรรมสิทธิ์ก็สำคัญเพราะบางครั้งคนที่แจ้งความจำนงที่จะเข้าร่วมโครงการ ไม่ได้เป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นก็จะเป็นแค่ผู้เช่าที่ทำการเกษตรนั่นเองทางผู้เช่าอยากได้น้ำ ทางเจ้าของที่กลัวเสียที่ดินเพราะจะต้องนำไปขุดบ่อ ทำให้ไม่สามารถขุดได้เพราะคนที่มาขุดบ่อนั้นจะต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์

ประเด็นที่ 4.ท่านคิดว่าการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร มีข้อเสนอแนะหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกพื้นที่ชลประทาน สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร คือ โครงการนี้เป็นที่รู้จักกันในวงแคบสำหรับผู้ที่มีความสนใจเท่านั้น และสำหรับคนที่สนใจหรือได้รับข่าวสารจากหมอดินควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักที่เป็นวงกว้างมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ทั้งออฟไลน์และออนไลน์เพื่อที่จะเข้าถึงคนทุกวัย และบ่อที่ขุดควรจะมีขนาดที่มากกว่านี้เพื่อที่จะดึงประสิทธิภาพให้มากขึ้นเพราะเสียงบประมาณในการขุดแล้วก็อาจจะเพิ่มมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่มากขึ้นตามมาน้ำยิ่งเยอะก็ยิ่งยืดระยะเวลาที่ใช้ได้มากขึ้นเพื่อรอน้ำฝนของปีถัดไป

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การนํานโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ กรณีศึกษา อำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร เพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1. การนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นอกเขตชลประทาน กรณีศึกษา สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตรไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การนำนโยบายการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ สถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร มีการนำนโยบายมาปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งให้แก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลพื้นที่ที่ชลประทานเข้าไม่ถึง สอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson (อ้างถึงใน บุญเกียรติ ภาวะเวทพันธุ์,2565) ได้พูดถึง การก่อตัวของนโยบาย , การกำหนดนโยบาย , การตัดสินใจนโยบาย , การนำนโยบายไปปฏิบัติ , การประเมินผล ทั้งนี้การก่อตัวของนโยบายก็คือ ปัญหาภัยแล้งที่ประเทศได้ประสบพบเจอในทุกๆปีในหน้าร้อน ซึ่งจะทำให้ทางภาคเกษตรกรรมเกิดปัญหาเพราะฉะนั้นรัฐบาลเล็งเห็นถึงปัญหา และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการโครงการแหล่งน้ำในไร่นอกเขตชลประทานตามที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการแก้ปัญหา และมอบหมายหน้าที่ต่อให้กับกรมพัฒนาที่ดินได้จัดการมีการกำหนดนโยบายแหล่งน้ำในไร่นอกเขตชลประทาน ได้มีการดำเนินโครงการไปตามความสมัครใจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพราะทางเกษตรกรต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นเงิน จำนวน 2500 บาท และมีการจำกัดคือ 1 คนได้แค่ 1 สิทธิเท่านั้น โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสถานีพัฒนาที่ดินพิจิตร มีหน้าที่รับลงทะเบียนผู้เข้าร่วมโครงการชุดบ่อ ให้คำแนะนำ ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารประกอบการลงทะเบียน รวบรวมเอกสารหลักฐานให้กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการเบิกจ่ายในการชุดบ่อ ตอบคำถามแต่ละคำถามตามที่ทางเกษตรกรมีข้อสงสัย มีการเป็นที่ปรึกษาวางแผนจุดที่จะชุดบ่อ มีกำหนดคิวในการชุดจากการเรียงลำดับก่อนหลัง ให้ได้เป็นไปตามระยะเวลาที่ได้กำหนด เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของคู่มือโครงการแหล่งน้ำในไร่นอกเขตชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามนโยบาย ในส่วนของหมอดินอาสาประจำตำบล มีการประชาสัมพันธ์รายละเอียดโครงการให้กับพี่น้องเกษตรกรท้องถิ่นที่ทางหมอดินท่านนั้นๆได้รับผิดชอบ และมีหน้าที่เป็นเป็นสื่อกลางระหว่างทางเกษตรกรและพนักงานของทางภาครัฐให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะหมอดินเป็นคนกลางระหว่างรัฐกับเกษตรกรและเป็นคนในพื้นที่อีกด้วย

2. สภาพปัญหาอุปสรรคและข้อคิดต่างๆของเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินโครงการทั้งก่อนและหลังดำเนินโครงการ

ปัญหาการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการต่อได้ เช่น เปลี่ยนใจไม่ชุดเพราะกลัวเสียพื้นที่ในการทำกิน , ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นแค่ผู้ใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรโดยที่ไม่ได้เป็นเจ้าของเอกสารสิทธิในการถือครองพื้นที่นั้นๆทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการชุดบ่อได้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการชุดบ่อทำให้กระทบต่อการชุดบ่อของบ่อต่อไปได้

ปัญหาการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ครอบคลุมความทั่วถึงโดยมี ช่องทางการประชาสัมพันธ์ในเฉพาะช่องทางออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก เว็บไซต์ ฯลฯ และช่องทางของสถานีพัฒนาที่ดิน มีแค่การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนที่มาติดต่อกับทางสถานีพัฒนาที่ดิน ไม่มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบเอกสาร เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ ทำให้เป็นการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลประชาชนที่ไม่มีการเข้าถึงสังคมออนไลน์ทำให้ไม่ทราบข่าว

ปัญหาขนาดและรูปแบบของบ่อที่ใช้ในโครงการ ที่มีปริมาณน้ำเพียงพอกับช่วงฝนทิ้งช่วงไม่ทำให้สามารถใช้ได้จนถึงหน้าฝนรอบต่อไปและปัญหาดินรอบบ่อเป็นดินกันบ่อที่ไม่มีคุณภาพ เพราะเป็นดินนำขึ้นมาจากใต้ดินความลึก 3 เมตรนั้นเป็นดินที่อยู่ข้างล่างซึ่งไม่มีสารอาหารไม่มีสารเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของพืชได้และอีกปัญหาคือไม่มีการตกแต่งขอบบ่อให้ดับที่เหมาะสมกับการเกษตร ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการจ่ายทางรถถักดินมาปรับหน้าดินให้เหมาะสม เพื่อที่จะทำให้บ่อได้ใช้งานได้สะดวกและเกิดประโยชน์สูงสุด

การขุดบ่อก็เป็นอีกหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนขุดบ่อนั้นไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนยุคต่อๆไปเพราะเป็นการขุดบ่อที่มีขนาดเล็กและกลับเป็นประโยชน์ด้วยซ้ำ ตามแนวคิดของ คอร์สัน(อ้างอิงใน ธนากร สังเขป,2555, หน้า 120-124) ได้ให้คำนิยามว่า นโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยที่ไม่ได้ไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่จะจำเป็นที่ต้องใช้ในอนาคต การขุดบ่อเราเพียงต้องการสำรองน้ำมาใช้ในช่วงฝนขาดช่วง ไม่ได้ทำอย่างอื่นอย่างใดที่จะทำให้กระทบกับธรรมชาติเพราะบ่อเองก็ขนาดเล็ก รวมปากบ่อก็ประมาณ 3 งานไม่ถึงกับ 1 ไร่ แต่สามารถสำรองน้ำได้ถึง 1260 ลูกบาศก์เมตร ทำให้ประชาชนมีแหล่งน้ำในการเพาะปลูก และสอดคล้องกับ ชยุต อินทร์พรหม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ทำนา 1 ไร่ได้ 1 แสน (2561) ที่มีการพูดถึง เงื่อนไขการพึ่งตนเองของเกษตรกร ทางเกษตรกรต้องแสดงให้เห็นว่าสามารถพึ่งพาตัวเองได้โดยไม่ได้เป็นหนี้สินและใช้เกษตรทฤษฎีใหม่ในการเลี้ยงชีพได้

3. แนวทางการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การประชาสัมพันธ์ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่มีหลายช่องทางมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางออนไลน์และทางออฟไลน์เป็นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกที่ทำให้ประชาชนได้ทราบถึงข่าวโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หรือจะเป็นโครงการใดๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและทำให้มีปัจจัยที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยุต อินทร์พรหม(2561)เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ทำนา 1 ไร่ได้ 1 แสน ได้แก่การขยายองค์ความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ นำมาประยุกต์เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนาไปเผยแพร่ไปยังประชาชนทั่วไป

รูปแบบของบ่อควรมีรูปแบบที่ให้เลือกที่หลากหลายเพื่อการดึงประสิทธิภาพของบ่อให้ได้มากที่สุดเพื่อดินแต่ละที่ดินแต่ละจังหวัดมีสภาพดินที่แตกต่างกันไป บางที่อาจจะขุดบ่อเป็นการขุดแบบสองขั้วเพื่อลดการพังทลายของหน้าดินและทำให้ยี่ระยะเวลาของบ่อดินให้ได้มีอายุการใช้งานนานกว่าเดิมก่อนที่จะมาขุดลอกใหม่อีกครั้ง

เพราะดินไปกองอยู่ที่ดักบ่อ และมีการแต่งขอบสระให้กับเกษตรกรทุกครั้งที่ไม่ใช่ทางเกษตรกรต้องมาออกค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมให้กับผู้รับเหมา

การคัดเลือกเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการควรมีเกณฑ์การคัดเลือกที่มีมาตรฐานมากขึ้นกว่าปัจจุบันเพราะปัจจุบันเกษตรกรที่เข้ามาร่วมลงชื่อคือใครสามารถร่วมลงชื่อได้ก็ให้ลงชื่อหมดทุกราย ควรจะมีการคัดกรองผู้ที่เป็นคนที่ทำเกษตรอยู่แล้วและมาขอขุดบ่อเพื่อพัฒนาศักยภาพต่อไปและอาจจะเลือกเกษตรกรที่มีความขยันเพื่อเป็นบ่อตัวอย่างให้กับเกษตรกรต่อไปให้เห็นและทำตามเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการบ่อเพื่อนำมาใช้ประโยชน์มากยิ่งขึ้นและการพัฒนาหลังจากที่ขุดบ่อโดยมีการจัดสรรประสิทธิภาพของดินขอบบ่อให้เกษตรกรหลังขุด ควรจะมีการพัฒนาที่เป็นการพัฒนาภาคบังคับเป็นนโยบายพ่วงไปกับการขุดบ่อคือหลังขุดบ่อเสร็จก็มีการพัฒนาดินขอบบ่อภาคบังคับ ไม่ใช่ให้เกษตรกรมาทำเรื่องและดำเนินเรื่องเองโดยที่เป็นภาระของทางเกษตรกร

การประสานระหว่างองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานของบ่อ เพื่อการดำเนินงานตามนโยบายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร แนะนำกิจกรรมต่างๆ เช่น มีการแจกเมล็ดพันธุ์พืช ส่งเสริมการปลูกถั่วเพื่อเสริมธาตุอาหารในดิน กรมประมงมีการสนับสนุนการเลี้ยงปลาในบ่อดินและแจกพันธุ์ปลาให้กับเกษตรกร กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ มีการแนะนำการทำบัญชีครัวเรือนและต้นทุนประกอบอาชีพจะเห็นได้ว่าการเกษตรกรส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร และหลังจากการขุดบ่อผลการประเมินพบว่า เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจเพราะได้ใช้ประโยชน์จากบ่อได้หลายอย่าง และลดความเสี่ยงจากผลผลิตที่อาจจะเสียหายในช่วงภัยแล้งหรือฝนขาดช่วงทำให้พืชผลการเกษตรรอดจากสภาวะแล้งได้ เช่น ตอนข้าวออกรวงละเป็นช่วงสำคัญของการปลูกข้าวและจำเป็นต้องใช้น้ำ และบ่อก็เป็นแหล่งอาหารให้กับเจ้าของบ่อได้โดยอาจจะมีการเลี้ยงปลาในบ่อและมีการปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณรอบๆบ่อ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย การนำนโยบายแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปปฏิบัติ กรณีศึกษานี้พัฒนาที่ดิน พิจิตร โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมมากขึ้น สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนทราบข้อมูลอย่างถูกต้อง
2. หลักการการคัดเลือกเกษตรกรที่มีเกณฑ์การคัดเลือกให้ได้ให้เกษตรกรที่มีความจำเป็นจากมากไปความจำเป็นที่น้อยกว่า
3. แบบของบ่อที่จะส่งเสริมให้การขุดบ่อเป็นบ่อที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามสภาพพื้นที่ของแต่ละพื้นที่ และมีความกว้างและความลึกของสระน้ำที่เพิ่มขึ้น
4. เพิ่มการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มให้การดำเนินงานตามนโยบายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ขวัญกมล ดินขวา. (2557). แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย : รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2565). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.

ชยุต อินทร์พรหม. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ประยุกต์ทำนา 1 ไร่ได้ 1 แสน. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ณพิชญา วาจาจรุระ. (2552). กระบวนการพัฒนาและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการขับเคลื่อนปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา 4 ชุมชน จาก 4 ภูมิภาค. รายงานการวิจัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ธนากร สังเขป, (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. (2565). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการ

ประเมินผลนโยบาย.กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.

วีณา พิงวิวัฒน์นิกุล. (2564). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ.

กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.

วรเดช จันทรศร. (2551). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ, สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย; กรุงเทพฯ

สุนทร ทับบัว. (2561). ประเมินการนำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนไปสู่การปฏิบัติด้วยการประเมินแบบ

ตอบสนอง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 12 (ฉบับพิเศษ), 171.

สุประภา พัฒน์สิงห์เสนีย์. (2563). การบริหารจัดการภาวะภัยแล้งในพื้นที่นอกเขตชลประทานของประเทศไทย

กรณีศึกษาตุลาคม 2562 ถึง เมษายน 2563. วารสารวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หนังสือโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน. กรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565).

สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566 .จากhttps://www.odd.go.th/Survey_water/Survey_water.pdf